

Formulazio eta Nomenklatura I. Kimika Ez-organikoa

- 1. Gaia: Konposatu ez-organikoak. Irizpide Orokorrak
- 2. Gaia: Elementuak
- **3. Gaia: Hidrogenoaren konposatu bitarrak**
- 4. Gaia: Oxigenoaren konposatuak
- 5. Gaia: Hidroxidoak
- 6. Gaia: Oxoazidoak eta oxoanioiak
- 7. Gaia: loiak eta erradikalak
- 8. Gaia: Gatzak

Oharra

Artxibo honetako irudi guztiak ikasturte honetako irakasle-taldeak sortu ditu, eta Creative Commons CC BY-NC-SA lizentziaren arabera erabili beharko dira.

3. Gaia: Hidrogenoaren konposatu bitarrak

- Hidruro metalikoak
- Bestelako hidruroak
- Ura eta hidrogeno peroxidoa
- Hidrazidoak

Oharra

Ikasmaterial hau ikasturte honetarako gomendatutako material bibliografikotik egokitu da. Sakontzeko, jatorrizko iturria irakurtzea gomendatzen da, bereziki honako lan hauek:

- Beobide, G.; Reyes, E.; Castillo, O.; Uria, U.; Perez-Yañez, S.; Cepeda, J.; Carrillo, L.; Vicario, J. L. Formulazioa eta Nomenklatura Kimikoa. IUPACen Arauak eta Ariketak. *Unibertsitateko Eskuliburuak - Manuales Universitarios*, 2019, 1-348. Ed. Servicio Editorial de la UPV/EHU. ISBN 978-84-9082-999-8 .
- Beobide, G.; Reyes, E.; Castillo, O.; Uria, U.; Perez-Yañez, S.; Cepeda, J.; Carrillo, L.; Prieto, L.; Vicario, J. L. Formulazioa eta Nomenklatura Kimikoa. IUPACen Arauak eta Ariketak. Ariketen Ebazpenak. *Unibertsitateko Eskuliburuak - Manuales Universitarios*, 2019, 1-93. Ed. Servicio Editorial de la UPV/EHU. CC BY-NC-ND 4.0.

Hidruro metalikoak

- Hidrogenoak hidruro metalikoak eratzen ditu bera baino elektropositiboagoak diren metalekin.
- Konposizio-nomenklaturaren bitartez izendatuko dira, lehenengo metalaren izena eta jarraian hidruro idatziz.
- Elementuen proportzioa adierazteko aurrizki biderkatzaileak, edo bestela, elementu elektropositiboaren karga-zenbakia edo oxidazio-zenbakia (bat baino gehiago badu) idatziko da.

Formula	Izen sistematikoa	Izen ez-onartua ¹
CoH ₂	kobalto dihidruro	hidruro kobaltoso
	kobalto(II) hidruro	
	kobalto(2+) hidruro	
CuH	kobre monohidruro	hidruro kuproso
	kobre(I) hidruro	
	kobre(1+) hidruro	
NaH	sodio hidruro	hidruro sodiko
CaH ₂	kaltzio hidruro	hidruro kaltziko

¹: Aintzina onartutako izen tradizionalak, baina egun indarrean dauden arauak ez dituzte onartzen.

Bestelako hidruroak

- Hidrogenoak 13., 14. eta 15. taldeetako elementuekin eratzen dituen konbinazioak hidruro gisa izendatuko dira konposizio-nomenklatura erabiliz.
- Formula idaztean, hidrogenoa bukaeran kokatuko da.

Formula	Konposizio-izena	Izen onartua	Izen ez-onartua
BH ₃	boro trihidruro		
SiH ₄	silizio tetrahidruro		
PbH ₄	berun tetrahidruro		
NH ₃	nitrogeno trihidruro	amoniako	
PH ₃	fosforo trihidruro		fosfina
AsH ₃	arseniko trihidruro		artsina
SbH ₃	antimonio trihidruro		estibina

Bestelako hidruroak

- Kasu hauetan, ordezkapen-nomenklatura gomendatzen da.
- Jatorrizko hidruroen izenak elementuaren izenaren erroarekin eta -ano atzizkiarekin eraikitzen dira, karbonoaren kasurako izan ezik.

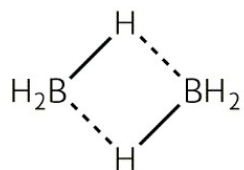
Formula	Izena	Formula	Izena	Formula	Izena
BH ₃	borano	CH ₄	metano	NH ₃	azano
AlH ₃	alumano	SiH ₄	silano	PH ₃	fosfano
GaH ₃	galano	GeH ₄	germano	AsH ₃	artsano
InH ₃	indigano	SnH ₄	estannano	SbH ₃	estibano
TlH ₃	talano	PbH ₄	plumbano	BiH ₃	bismutano

- Hidrogeno atomoen ordezkapenaren bitartez jatorrizko hidruroetan, hauen eratorriak lortzen dira. Kasu honetan, formula idazterakoan, elementu adierazgarria kokatzen da hasieran, ondoren hidrogenoa/k, eta azkenik ordezkatzailea/k.

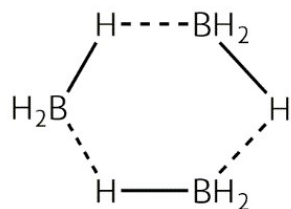
Adibideak: CH₂Cl₂, diklorometano, PbH₂Me₂, dimetilplumbano, PPh₃, trifenilfosfano.

Bestelako hidruroak. Boroaren kasua

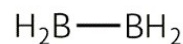
- Boroaren kasua aipagarria da eratzen dituen konposatuen aniztasunagatik.
- Borano molekulek espezie oligomerikoak eratzen dituzte, hots, BH_3 molekularen multiploak. Espezie hauetan hidrogeno atomoek zubi modura dihardute.
- B–B lotura duten boranoak ere badira, non hidrogeno atomoek ere zubi modura jardun dezaketen.
- Izendatzeko borano hitza aurrizki biderkatzailearekin batera idatzi behar da eta izenaren amaieran hidrogeno kopurua parentesi artean adieraziko da.

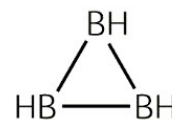
B_2H_6 : diborano(6)

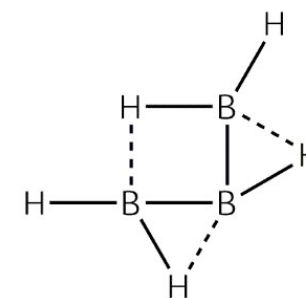
B_3H_9 : triborano(9)

B_2H_4 : diborano(4)

B_3H_3 : triborano(3)

B_3H_5 : triborano(5)

Ura eta hidrogeno peroxidoa

Formula	Konposizio-izena	Ordezkapen-izena	Izen onartua
H ₂ O	dihidrogeno oxido	oxidano	ura
H ₂ O ₂	dihidrogeno dioxido	dioxidano	hidrogeno peroxido

Hidrazidoak

- Hidrogenoak 16. taldeko elementuekin H₂X (X: S, Se, Te) konposatuak eratzen ditu, eta 17. taldeko elementuekin HX (X: F, Cl, Br, I) konposatuak.
- Hidrazido deritze konposatu hauek ura gehitzean duten jokaera azidoa dela eta.
- Ordezkapen-izena erabil daiteke, baina hidruoen eratorriak izendatzeko bakarrik erabili ohi da.

Formula	Konposizio-izena	Ordezkapen-izena	Izen ez-onartua ¹
H ₂ S	dihidrogeno sulfuro hidrogeno sulfuro	sulfano	azido sulfhidriko (H ₂ S eta H ₂ O nahastea)
HF	hidrogeno fluoruro	fluorano	azido fluorhidriko
HCl	hidrogeno kloruro	klorano	azido klorhidriko

¹: Azido sulfhidriko, fluorhidriko eta klorhidriko izenak hidrogeno sulfuro, fluoruro eta kloruro konposatuen ur-disoluzioak adierazteko erabiltzen dira.